

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА
СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ

**СУГОРИЛАДИГАН ЕРЛАРДА ҚИШЛОҚ
ХЎЖАЛИК ЭКИНЛАРИ СЕЛЕКЦИЯСИ,
УРУҒЧИЛИГИ ВА ЕТИШТИРИШ
ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ
МУАММОЛАРИ**

(Республика илмий конференцияси)

19-20 июл 2006 йил

Самарқанд 2006

ва уруғчилик» бўлимида илмий тадқиқот ишлари олиб бордик. Илмий тадқиқот объекти қилиб Ўз 420 ВЛ нинг оналик – Ўз 3928 ва оталик – Ўз1812 олинди. Ҳашиллаётган дурағай режалли ўсимлик кўчат қалинлигида 60,70,80 минг/га да экилди.

Дастлабки дала тажрибасида Ўз 420 ВЛ дурағайи уруғлари бир қунда экилди ва майсалар деярли бир қунда униб чиқди, сулгон чиқishi 70 минг/га кўчат қалинлигида, 60 минг/га кўчат қалинлигига қараганда 1 қунга кеч, 80 минг/га кўчат қалинлигига қараганда эса 3 қун эрта бўлиши аниқланди. Гуллаш жараёнида ҳам шу ҳолат кузатилди. Попук чиқishiга ахамият берадиган бўлсак: 70 минг/га кўчат қалинлиги, 80 минг/га қараганда 3 қунга эрта, 60 минг/гада 1 қунга кечикиши аниқланди. Шунингдек ўртача ўсимлик баландлиги 60 минг/га экилганда 163 см, 70 минг/га экилганда 168 см, 80 минг/га экилганда 174 см бўлди. Кўчат қалинлигини ҳар хил бўлиши, дон пишши кунига ҳам таъсир кўрсатди: 70 минг/га кўчат қалинлиги 105 кунда, 60 минг/га кўчат қалинлиги 102 кунда ва 80 минг/га кўчат қалинлигида 108 кунда пишishi кузатилди. Лаборатория шароитида 1000 та дон отарини олиб, кўчарни қуввати ва унвувчанлигини ўргатганимизда, 70 минг/га кўчат қалинлигида 1000 дон отарлиги 193.2 гр бўлди; кўчарни қуввати эса 60 минг/га да 95.0%, 70 минг/га 99.0%, 80 минг/га кўчат қалинлигида 97% бўлди. Дон ҳосилдорлигини кузатганимизда энг яхши кўрсаткич 70 минг/га кўчат қалинлигида 43.6 ц бўлган бўлса, 60 минг/га 34.9 ц, 80 минг/га 33.3 ц бўлди. Дастлабки илмий тадқиқот натижаларига қўра Ўз 420 ВЛ дурағайдан юқори сифатли, уруғ ҳосилдорлигига эришишда кўчат қалинлигини 70 минг/га бўлиши юқори самара бериши аниқланди.

RESUME

Studi of yielding of high lizin corn and influence of plantings thickness on the quality indexes. This article deals with study of high lizin hibrid Uz 420 BL corn at plantings thickness 60, 70, 80 th/ha.

During the experiments of was revealed, that with increasing the plantings thickness the shooting of seeds, its getting green were decreased and weight of 1000 pieces of seeds was with lower indexes. According to preliminary experiment them good indexes were obtained by hybrid Uz 420 BL with the plantings thickness 70 th/ha.

КУЗДА ЭКИЛГАН КАТТИҚ БУГДОЙ НАВЛАРИНИНГ ҚИШГА ЧИДАМЛИЛИГИНИНГ ВА ХОСИЛДОРЛИГИНИ ЭКИШ МУДДАТЛАРИ ВА МЕЪБЕРЛАРИГА БОЎЛҚАНЛИГИ

Турдиева Д.М., Тошкент Давлат Аграр Университети

Кузда экилган каттиқ бугдой навларининг қишлаб чиқиши ташки муҳити қўлгина омилларига, хусусан ўсимликларнинг қишга қандай тайёрланганлиги, уларни қишлаб олтидан чиқишига боғлиқ. Ўсимликлар қулай ҳарорат ва етарли намлик билан таъминлангандагина яхши ривожланади, туқималарида

етарли даражада канд моддасини ҳосил қилади ва паттыжада қўзғилиш, йилдан-йилга ва эрта баҳорнинг паст ҳароратига чидамли бўлади.

Республикамиз шароитида кузда экилган бугдой навлари майсаларининг нобуд бўлишининг асосий сабаблари уларнинг қишга қиришида кучсиз чиқишқалилиги бўлиб, асосан эрта экилган ўсимликлар юқори ҳарорат таъсирига қучиб ўсиб қўли канд моддасини сарфлаб, кеч экилган ўсимликлар эса етарли канд моддаси қисмасидан қишлашга қиришқали (А.Осмонов ва бошқалар, 2001).

Бугдой майсаларини яхши қишлаб чиқиши учун экинини оптижал муҳит ва меъёрда ўтказиш муҳим ахамиятга эга.

Шунинг учун суғориладиган ерларда кузда экиладиган бугдой навларининг оптижал муҳит ва меъёрда экишга қўлчилик олимлар қатта эътибор беришқали (Собко А.А., 1976; Стаценко А.П., 2001; Халилов Н., Ходжажаниёзова Ф., 2002).

Биз бугдойни қишга чидамлилигини ўргатишда биологик, дунварқат каттиқ бугдойнинг Истиклол ва Александровка навларини таънадиқ ҳамда уларнинг қишга чидамлилигининг экин муҳитларини ва меъёрларини боғлиқлигини ўргатдик.

Тажрибалар Окдәрә тумани, «Окдәрә» илмий-таънадиқ ширқарини фермер хўжалигида ўтказилди. Таърибаларда уруғлар 1:10, 1:10, 1:11, 1:11, 1:11 муҳитларда ва 3 млн/га, 4 млн/га, 5 млн/га ва 6 млн/га меъёрларда экиланди.

Тажрибаларимиз натижаларини кўрсатишқали (1-жадвал) эрта экилган (1/Х) ўсимликларда, яъни Истиклол ва Александровка навлариди қишда нобуд бўлган ўсимликлар сони 3 ва 4 млн/га дон уруғ экилган майдонларда 15-16% ни ташқил қилса, 5 ва 6 млн/га экилган майдонларда эса ўртача иккита вариантда 11-12% бўлди.

Ўсимликларни қишга чидамлилигини юқори кўрсатқалин бугдой 16 октябрда экилганда кузатилиди. Бу кўрсатқалин иккала навага ҳам ҳос.

Эрта муҳитда экилган ўсимликларни маълум қисминин нобуд бўлиши баъзиларининг фикримизқали уларнинг юқори ҳарорат таъсирида кузда ўсиб қелиши ер устки массаенин меъёридан анча кўн бўлиши, нафақа экишга кўн чиқишқали қанда моддасини сарфлашқалин паттыжада паст ҳароратда ва қимматқалин қасалишқалирига чидамлиликни пасайиши туфайли содир бўлади.

Кечки муҳитларда экилганда эса ер устки қисми кучсиз ривожланади. Ўсимликларни илдиз тизими етарли даражада шаклланмайди.

Биринчидан бу ўсимликлар қишлашқали етарли микдorda канд ҳосил қила олмайди, паст ҳароратта чидамсиз бўлади, бирламчи илдизлар узиниб кетали ёки шикастланади. Бундай ўсимликлар баҳорда сехни ўсиб, ривожланиши кечикади, бу эса ўсимликларни ҳосилдорлигини ва ҳосил сифатини пасайтиради.

Истиклол ва Александровка навлари 16 октябрда экилганда майсаларининг илдиз тизими ва ер устки қисмининг яхши ривожланиши, қанда экилганининг юқори бўлиши, бу эса ўсимликларни баҳорда яхши ўсиши ва ривожланиши қобилиятини юқори бўлишига имкон берди. Бундай ўсимликлардан олинган дон сифатли бўлиб уруғ сифатида ишлатилиши мумкин.

